

Kongregationen för trosläran

Donum vitae

INSTRUKTION OM RESPEKTEN FÖR DET MÄNSKLIGA LIVET
FRÅN DESS ALLRA FÖRSTA BÖRJAN OCH OM DEN MÄNSKLIGA
FORTPLANTNINGENS VÄRDIGHET

Respekt
Katolsk rörelse för livet

VF
VERITAS
FÖRLAG

Distribution:
Respekt
Tegnérsgatan 8
113 58 Stockholm
tfn 08-55 60 20 03
fax 08-55 60 20 20
www.respektlivet.nu

Övriga skrifter i serien:

- Nr 1 *Humanae vitae*. Påven Paulus VI:s encyklika om äktenskap och ansvarsfullt föräldraskap.
Nr 3 *Respekt för människans värdighet*. Etisk analys och katolsk syn på 14 medicinsk-etiska områden.
Nr 4 *Etiska riktlinjer för sjukvårdspersonal*. Påvliga rådet för hälsovårdspastoral.
Nr 5 *Dignitas personae*. Instruktion om vissa bioetiska frågor. Kongregationen för tros läran.

Imprimatur
Stockholm 2004
+ Anders Arborelius OCD
Biskop av Stockholm

Kongregationen för tros läran *Donum vitae* 1989
Utgiven av Respekt i samarbete med Veritas Förlag, Stockholm 2004

Svensk översättning Respekt och Veritas Förlag 2004
Översättning Per Paul Ekström
Omslagsbild Dill Design
ISBN 91-89684-26-5
Tryckt hos Prinfo Grafiskt Center, Malmö 2009

INLEDNING

1. Biomedicinsk forskning och kyrkans lära	11
2. Vetenskap och teknik i den mänskliga personens tjänst	12
3. Människosyn och biomedicinska ingrepp	13
4. Grundläggande kriterier för en moralisk bedömning	15
5. Läroämbetets undervisning	16

DEL I

RESPEKTEN OCH AKTNINGEN FÖR DET MÄNSKLIGA EMBRYOT

1. Vilken respekt är man skyldig det mänskliga embryot på grund av dess natur och identitet?	17
2. Är fosterdiagnostik moraliskt tillåten?	19
3. Är terapeutiska ingrepp på det mänskliga embryot tillåtna?	20
4. Hur skall man etiskt bedöma forskning och försök på mänskliga embryon?	20
5. Hur skall man etiskt bedöma användningen för forskningsändamål av embryon som man erhållit genom in vitro-fertilisering (IVF)?	22
6. Hur skall man bedöma andra metoder vid manipulering av embryon i samband med »konstgjord fortplantning«?	23

DEL II

INGREPP I DEN MÄNSKLIGA FORTPLANTNINGEN

1. Varför måste den mänskliga fortplantningen ske i äktenskapet?	27
2. Motsvarar heterolog konstgjord befruktning makarnas värdighet och sanningen i äktenskapet?	28
3. Är »surrogatmoderskap« moraliskt tillåtet?	29
4. Vilket samband måste man ur moralisk synpunkt kräva mellan fortplantningen och den äktenskapliga akten?	30

5. Är homolog IVF tillåten ur moralisk synpunkt?	33
6. Hur skall man ur moralisk synpunkt bedöma konstgjord homolog insemination?	34
7. Vilket moraliskt kriterium skall man uppställa när det gäller läkarens ingripande i den mänskliga fortplantningen?	35
8. Lidande på grund av ofrivillig barnlöshet i äktenskapet	36

DEL III

DE MORALISKA VÄRDEN OCH PLIKTER SOM DEN STATLIGA LAGSTIFTNINGEN PÅ DETTA OMRÅDE MÅSTE RESPEKTERA OCH SKYDDA

Sammanfattning	42
Förkortningar	44
Fotnoter	45

Förord till den svenska översättningen

Den katolska kyrkan har i många uttalanden framhållit sitt intresse och sitt ansvar för mänskliga samlevnadsfrågor. Dessa har på senare tid starkt påverkas av de moderna livsvetenskaperna. Det var för att röja i den bioteknologiska snårskogen som Vatikanens kongregation för tros-läran under ledning av kardinal Joseph Ratzinger år 1987 publicerade instruktionen Livets gåva (*Donum vitae*) om »respekten för det begynnande livet och om fortplantningens värdighet«.

Det heter i inledningen att många människor på både kyrkligt och annat håll förväntade sig ett uttalande från troskongregationen, eftersom de betraktar kyrkan som »expert på det mänskliga« med uppdraget att sträva efter en »civilisation byggd på kärlekens grund« (Paulus VI).

Visserligen äger kyrkan som sådan inte någon speciell kompetens inom det naturvetenskapliga fältet. Men eftersom vetenskapen, i synnerhet livsvetenskaperna, inte är värdeneutral utan tvärtom direkt berör, ofta hotar och inte sällan kränker människovärdet, känner sig kyrkan manad att ge etisk vägledning och värna om människans värdighet. Kyrkans ansvarstagande för människan bottnar djupast i den människosyn som Jesus Kristus inspirerat henne till.

I sitt sökande efter en bedömningsgrund för rätt och fel utgår instruktionen, kyrkans vana trogen, från personbegreppet. Människan är en »enad helhet« (Johannes Paulus II) av kropp och själ, av biologisk lagbundenhet och andlig öppenhet. Att vara person innebär att bära sitt egenvärde i sig själv. Denna uppfattning svarar mot den människosynstradition som kyrkan själv har varit med om att skapa.

Människan får aldrig, inte heller i sin kroppliga konstitution, enbart betraktas och behandlas som funktion eller som medel (för biologisk forskning) eller som produktionsfaktor (för ekonomisk vinning). Hon

skall även som biologisk och ekonomisk varelse respekteras för sin egen skull.

Människans biologiska liv är visserligen inte det högsta av alla värden, med det utgör under hennes jordiska liv ett »fundamentalt värde«, eftersom alla andra höga värden såsom hennes andliga medvetande och moraliska samvete, hennes förmåga att fatta beslut och att älska, att tala ett språk och att uttrycka känslor förutsätter hennes fysiska eller biologiska liv. Det är därför som bioteknologiska ingrepp aldrig bara påverkar kroppen, de berör och drabbar alltid hela personen. Att röra vid en människas kropp är att röra vid henne som person.

Denna person börjar enligt instruktionen sin existens vid befruktningen. Varje mänskligt liv som tänds har en oförytterlig rätt att bli till i en naturlig ursprungsmiljö genom makarnas äktenskapliga förening och att inte bli till genom bioteknologisk hantering på laboratoriet. En befruktning som alltså inte sker vid samlag mellan äkta makar är omoralisk och bör avisas. Den oupplösliga samhörigheten mellan äktenskapligt partnerskap och föräldraskap, mellan sexualitet och fertilitet utgör instruktionens centrala budskap.

Enligt kyrkans tradition och lära får således partnerskapets unitiva element och föräldraskapets prokreativa element inte skiljas åt. Det unitiva elementet avser makarnas förening (love-making), medan det prokreativa elementet syftar till fortplantningen (life-giving). Det prokreativa elementet hör alltid hemma i det unitiva elementet. Närmare bestämt måste det prokreativa elementet förbli förankrat i det unitiva elementets biologiska bas. Ur barnets synpunkt betyder det att föräldrarnas önskemål att få barn alltid skall underordnas barnets rätt till livets början i ett naturligt befruktningförlopp.

På den punkten är kyrkans lära följdriktig. Många kanske minns debatten kring den påvliga rundskrivelsen *Humanae vitae* (1968). Även där var frågan om samhörigheten av sexualitet och fertilitet aktuell. Den kyrkliga ledningens motstånd mot artificiella preventivmedel bottnar i att den motsätter sig en sexualitet skild från fertilitet. I *Donum vitae* bottnar kyrkoledningens motstånd mot en fel använd biomedicinsk teknologi i att den värjer sig mot en fertilitet skild från sexualitet. Den etiska principen är densamma, nämligen det oupplösliga sambandet mellan familjelivets unitiva och prokreativa element.

Kanske man här anar hur kyrkans människosyn logiskt hänger samman. Denna livets kultur torde röna ett positivt gensvar långt utanför kyrkans synliga rāmärken.

Stockholm sommaren 2004

Erwin Bischofberger, *Jesuitpater*

Professor em. i medicinsk etik vid Karolinska Institutet

Förord

Kongregationen för tros läran har blivit tillfrågad av olika biskopskonferenser, liksom av enskilda biskopar, teologer, läkare, vetenskapsmän och forskare beträffande biomedicinska tekniker som gör det möjligt att ingripa i allra första början av en mänsklig varelses liv och i själva fortplantningsprocessen, samt om dessa tekniker är förenliga med principerna för den katolska moralläran. Denna instruktion är resultatet av en omfattande konsultation av specialister och i synnerhet av en omsorgsfull utvärdering av biskoparnas ställningstaganden. Den avser inte att upprepa kyrkans hela lära och undervisning om det mänskliga livets värdighet i dess begynnelseskede och om den mänskliga fortplantningens värdighet, utan den vill, i ljuset av läroämbetets tidigare uttalanden, ge några konkreta svar på de frågor som huvudsakligen ställs rörande detta ämne.

Framställningen är disponerad enligt följande. I inledningen framläggs de grundläggande principerna av antropologisk och etisk karaktär, vilka är nödvändiga för en riktig värdering av problemen och för att utarbeta svar på dessa frågor. I del ett behandlas respekten för människan från den första stunden av hennes existens. Sedan, i del två, tas upp de frågor av moralisk art som ingrepp i den mänskliga fortplantningen väcker. Till sist, i del tre, ges vägledning i förhållandet mellan moralagen och civilrätten beträffande respekten för mänskliga embryon och foster* i anslutning till frågan om berättigandet av olika metoder av konstgjord befruktning.

Inledning

1. BIOMEDICINSK FORSKNING OCH KYRKANS LÄRA

Livets gåva (Donum vitae) som Gud, Skaparen och Fadern, har anförtrott åt människan, bjuder henne att bli medveten om detta livs oskattbara värde och om plikten att ta ansvar för det. Denna grundläggande princip måste ställas i centrum för reflexionen kring ställningstagande till och lösningen av de problem som ingrepp i det begynnande livet och i fortplantningsprocessen har aktualiserat.

Tack vare framstegen i de biologiska och medicinska vetenskaperna kan människan förfoga över allt verksammare terapeutiska medel. Men hon kan också skaffa sig ny makt, med oförutsebara följder för det mänskliga livet i själva dess begynnelse och i dess första stadier. Olika metoder möjliggör redan idag ingrepp, vars syfte inte bara är att förbättra förutsättningarna för mänsklig fortplantning, utan också att behärska den. Dylika tekniker tillåter människan »att ta sitt öde i sina egna händer«, men de utsätter henne även »för frestelsen att överskrida gränserna för ett förnuftsensligt behärskande av naturen.«⁽¹⁾ De kan betyda ett framsteg i människans tjänst, men de kan också medföra allvarliga risker. Från många håll kommer därför en enträgen maning att den mänskliga personens värde och rättigheter skall skyddas vid ingreppen i fortplantningen. Förfrågningar om klargöranden och vägledning kommer inte bara från de troende, utan också från dem som erkänner att Kyrkan »har en erfarenhet i allt mänskligt«⁽²⁾ med ett uppdrag att tjäna en livets och »kärlekens civilisation.«⁽³⁾

Kyrkans läroämbete tar inte till orda i namn av någon särskild kompetens i naturvetenskap, utan det vill, efter att ha tagit del av forskningens och teknikens data, i enlighet med sitt från evangeliet kommande uppdrag och sin apostoliska plikt, framlägga den morallära som svarar mot personens värdighet och människans kallelse i sin helhet. Detta sker genom att Kyrkan framlägger de moraliska kriterierna för vetenskaplig forskning och dess tillämpning, och då i synnerhet för den till

det mänskliga livet och dess början relaterade tekniken. Sådana kriterier är aktningen för, försvaret och främjandet av människan, hennes »ursprungliga och grundläggande rätt till liv«⁽⁴⁾, hennes värdighet som person, utrustad med en andlig själ, med moraliskt ansvar⁽⁵⁾ och kallad till en salig gemenskap med Gud.

Kyrkans agerande är också på detta område buret av den kärlek hon är skyldig människan, vars rättigheter och plikter hon hjälper henne att inse och respektera. Denna kärlek får sin näring ur Kristi kärleks källor. När Kyrkan betraktar det inkarnerade Ordets mysterium, erfar hon också »människans mysterium«⁽⁶⁾. När hon förkunnar frälsningens evangelium, uppenbarar hon människans värdighet och inbjuder henne att helt och fullt upptäcka sanningen om hennes eget väsen. Så framlägger Kyrkan på nytt den gudomliga lagen, för att utföra sanningens och befrielsens verk.

Ty det är av godhet – för att visa vägen till livet – som Gud ger människorna sina bud och nåden att följa dem. Likaså är det av godhet – för att hjälpa dem att hålla ut på denna väg – som Gud alltid och åt alla erbjuder sin förlåtelse. Kristus har medlidande med vår svaghet. Han är vår Skapare och vår Återlösare. Må hans Ande öppna människornas hjärtan för gåvan av Guds frid och förståelsen av hans bud.

2. VETENSKAP OCH TEKNIK I DEN MÄNSKLIGA PERSONENS TJÄNST

Gud har skapat människan till sin avbild och likhet: »Som man och kvinna skapade han dem« (1 Mos 1:27) och anförtrodde dem uppdraget att »härska över jorden« (*ibid.* 1:28). Den vetenskapliga grundforskningen och den tillämpade forskningen är talande uttryck för människans härskande över skapelsen. Vetenskap och teknik är värdefulla hjälpmedel för människan när de ställs i hennes tjänst och när de främjar hela hennes utveckling till förmån för alla. Men de kan inte utifrån sig själva visa meningen med tillvaron och det mänskliga framåtskridandet. De är inriktade på människan som de har sin uppkomst och utveckling att tacka för. Från den mänskliga personen och dennas moraliska värden tar de emot legitimeringen av sin målsättning, liksom medvetandet om sina begränsningar.

Det vore därför å ena sidan illusoriskt att hävda att den vetenskapliga forskningen och dess tillämpning är moraliskt neutrala. Å andra sidan kan man inte härleda värderingsgrunderna bara utifrån den tekniska effektiviteten, från forskningens möjliga nytta för vissa personer på bekostnad av andra, eller – vad som är ännu värre – från förhärskande ideologier. Följaktligen kräver vetenskap och teknik utifrån sin innersta bestämning en obetingad respekt för de grundläggande moraliska kriterierna. De måste alltså stå i människans, i hennes oförytterliga rättigheters och i hennes övergripande välfärds tjänst, enligt Guds plan och vilja.⁽⁷⁾

Den snabba utvecklingen av teknologiska upptäckter gör kravet på respekt för de nämnda kriterierna ännu mer angelägen. En vetenskap utan samvete kan inte leda till något annat än till människans undergång. »Mer än de förgångna seklerna behöver vår tid denna vishet, så att människans nya upptäckter blir allt mänskligare. Världens kommande öde är nämligen i fara, om inte visare människor framträder.«⁽⁸⁾

3. MÄNNISKOSYN OCH BIOMEDICINSKA INGREPP

Vilka moraliska kriterier måste man tillämpa för att klarlägga de problem som vi idag möter på det biomedicinska området? Svaret på denna fråga förutsätter en riktig uppfattning av den mänskliga personens natur i dess kroppsliga meningsinnehåll.

Ty endast i enlighet med sin sanna natur kan den mänskliga personen förverkliga sig som en »enad helhet«.⁽⁹⁾ Denna natur är emellertid på samma gång kroppslig och andlig. På grund av sin substantiella förenig med en andlig själ kan den mänskliga kroppen inte betraktas bara som en summa av vävnader, organ och funktioner, inte heller kan den värderas på samma sätt som en djurkropp; ty den är en konstitutiv del av personen som visar sig och uttrycker sig genom den.

Den naturliga morallagen anger de ändamål, rättigheter och plikter som grundar sig på den mänskliga personens kroppsliga och andliga natur och föreskriver dem på samma gång. Därför kan denna lag inte betraktas som en samling normer enbart på den biologiska nivån, utan måste definieras som en förnuftsenslig ordning efter vilken människan av Skaparen är kallad att styra och reglera sitt liv och sina handlingar och i synnerhet att bruka och förfoga över sin egen kropp.⁽¹⁰⁾

En första slutsats kan dras ur dessa principer: Ett ingrepp i den mänskliga kroppen berör inte bara vävnaderna, organen och dessas funktioner, utan det har även på olika plan med själva personen att göra. Därför inbegriper det också en moralisk betydelse och ett moraliskt ansvar, måhända underförstått men ändå verkligt. Inför World Medical Association bekräftade Johannes Paulus II med all tydlighet: »Varje människa består i sin unika och oupprepbara existens inte bara av ande, utan även av kropp. Därför berör man i kroppen och genom kroppen personen som sådan i hans eller hennes konkreta verklighet. Att respektera människans värdighet innebär följaktligen att skydda hennes identitet såsom bestående av kropp och själ (*corpore et anima unus*), så som Andra Vatikanconciliet (i pastoralkonstitutionen *Gaudium et spes*, 14, 1) säger. Utifrån denna människosyn måste man finna de grundläggande kriterierna för de nödvändiga besluten när det gäller ingrepp som inte i strikt mening är av terapeutisk art, t.ex. sådana som har till syfte en förbättring av människans biologiska egenskaper.«⁽¹¹⁾

Den tillämpade biologiska och medicinska vetenskapen samverkar till det mänskliga livets bästa, betraktat som en helhet, då det kommer den av sjukdom och svaghet lidande personen till hjälp, i respekt för hennes värdighet som en Guds skapelse. Ingen biolog eller läkare kan på grund av sin vetenskapliga kompetens på ett rimligt sätt hävda en förfoganderätt över en människas ursprung och bestämmelse. Denna norm måste man på ett särskilt sätt tillämpa på sexualitetens och fortplantningens område, där mannen och kvinnan förverkligar livets och kärlekens grundläggande värden.

Gud som är kärlek och liv har i mannen och kvinnan inpräglad kallelsen till att vara delaktiga, på ett särskilt sätt i en gemenskap med honom såsom mellan personer, liksom även i hans verk som Skapare och Fader.⁽¹²⁾ Därför besitter äktenskapet specifika egenvärden vad beträffar makarnas förening och människans fortplantning, som inte är jämförbara med dem som finns hos de lägre livsformerna. Sådana värden och betydelser är sprungna ur människans identitet som person och bestämmer ur moralisk synpunkt innebörden i och gränserna för artificiella ingrepp i det mänskliga livets fortplantning och ursprung. Dessa ingrepp avisas inte därför att de är artificiella. I det avseendet uppvisar de läkarkonstens möjligheter. Men man måste värdera dem

utifrån en moralisk synpunkt, i det att man relaterar dem till värdigheten hos den mänskliga personen som är kallad att förverkliga Guds kall att ge kärlekens och livets gåva.

4. GRUNDLÄGGANDE KRITERIER FÖR EN MORALISK BEDÖMNING

De grundläggande värden som berörs av konstgjord fortplantning är två: livet hos den mänskliga varelse som genom denna teknik kallas till existens och den speciella karaktären av det mänskliga livets fortplantning i äktenskapet. Den moraliska bedömningen av sådana metoder för konstgjord fortplantning måste därför formuleras i relation till dessa värden.

Det fysiska liv, som inleder den mänskliga levnadsvägen i världen, innehåller säkerligen inte i sig helheten av personens värde, inte heller utgör detta det högsta goda för människan som är kallad till det eviga livet. Likväl utgör det på visst sätt det »fundamentala« värdet, just därför att den mänskliga personens alla andra värden grundar sig på det fysiska livet och utvecklar sig ur detta.⁽¹³⁾ Okränkbarheten av en oskyldig mänsklig varelses rätt till liv »från konceptionsögonblicket fram till den naturliga döden«⁽¹⁴⁾ är ett tecken och ett krav på själva personens okränkbarhet, som av Skaparen fått livets gåva.

I jämförelse med fortplantningen av de andra livsformerna i universum är mänsklig fortplantning unik på grund av den mänskliga personens säregna natur. »Fortplantningen av det mänskliga livet är utifrån sin natur anförtrodd åt en personlig och medveten akt och som sådan underställd Guds heligaste lagar. Dessa lagar är oföränderliga och okränkbara; de måste erkännas och efterlevas. Därför får man inte använda medel och metoder som kan tillåtas vid växternas och djurens reproduktion.«⁽¹⁵⁾

Teknikens framsteg har idag möjliggjort fortplantning av människan på icke-sexuell väg, genom att sammanföra spermier och äggceller *in vitro* (i petriskål, »provrör«), vilka dessförinnan utvunnits från mannen och kvinnan. Men det som är tekniskt möjligt är därmed inte också moraliskt godtagbart. Den förnuftsmässiga reflexionen kring livets och den mänskliga fortplantningens grundläggande värden är därför nöd-

vändig för att komma fram till en moralisk värdering av sådana ingrepp i människan redan från första stadiet av hennes utveckling.

5. LÄROÄMBETETS UNDERVISNING

Kyrkans läroämbete å sin sida erbjuder även på detta område uppenbarelsens ljus åt människans förnuft. Läran om människan, så som läroämbetet framlägger den, innehåller många element som belyser de här berörda problemen. Från och med konceptionsögonblicket måste varje människa respekteras på ett absolut sätt, eftersom människan är den enda skapade varelsen på jorden som Gud »har velat för dess egen skull«⁽¹⁶⁾ och varje människas andliga själ är »omedelbart skapad« av Gud.⁽¹⁷⁾ Hela hennes väsen bär Skaparens avbild. Det mänskliga livet är heligt därför att det från dess första början är beroende av »Guds skapande handlande«⁽¹⁸⁾ och för alltid förblir i en bestämd relation till sin Skapare, hennes enda slutmål.⁽¹⁹⁾ Endast Gud är livets Herre, från dess början till dess slut. Ingen får under några som helst förevändningar ta sig rätten att direkt förstöra en oskyldig mänsklig varelse.⁽²⁰⁾

Den mänskliga fortplantningen kräver makarnas ansvarsfulla samverkan med Guds fruktbarande kärlek.⁽²¹⁾ Det mänskliga livets gåva måste förverkligas inom äktenskapet genom makarnas specifika och exklusiva handlingar enligt de lagar som präglar dem som personer och deras förening.⁽²²⁾

Respekten och aktningen för det mänskliga embryot

En uppmärksam reflexion över denna läroämbetets undervisning samt på grundval av förnuftet, som det tidigare sagts, gör det möjligt att ge ett svar på de mångfaldiga moraliska problem som aktualiseras genom de tekniska ingreppen i det mänskliga livets början samt i konceptionsprocessen.

1. VILKEN RESPEKT ÄR MAN SKYLDIG DET MÄNSKLIGA EMBRYOT PÅ GRUND AV DESS NATUR OCH IDENTITET?

Varje mänsklig varelse måste respekteras – som person – från och med den första stunden av dess tillvaro.

Införandet av konstgjord befruktning (IVF eller provrörsbefruktning) har möjliggjort olika ingrepp på mänskliga embryon och foster. De efterstävade syftena är av olika natur: av diagnostisk och terapeutisk, av vetenskaplig och kommersiell art. Ur allt detta uppstår tungt vägande problem. Kan man tala om en rättighet att företa experiment på mänskliga embryon för vetenskapliga syften och forskningsändamål? Vilka normer eller vilken lagstiftning måste utarbetas på detta område? Lösningen på sådana problem förutsätter en fördjupad reflexion över det mänskliga embryots natur och sanna identitet – man talar här om »status«.

Kyrkan har å sin sida på Andra Vatikankonciliet för dagens människa på nytt lagt fram sin oförändrade och säkra lära, enligt vilken det »mänskliga livet skall skyddas med största omsorg alltifrån konceptionen. Abort och barnamord är avskyvärda brott.«⁽²³⁾ På senare tid har den av den Heliga Stolen offentliggjorda *Charta om familjens rättigheter* bekräftat att

»det mänskliga livet på ett absolut sätt måste bli respekterat och skyddat alltifrån det att konceptionen ägt rum.«⁽²⁴⁾

Denna Kongregation är väl insatt i den aktuella diskussionen rörande det mänskliga livets början, den mänskliga varelsens individualitet och den mänskliga personens identitet. Den vill påminna om de läror som *Deklarationen om framkallad abort* innehåller: »Från och med den stunden då äggcellen blivit befruktad, börjar ett nytt liv, som varken är faderns eller moderns, utan en ny mänsklig varelses liv, som utvecklar sig på ett självständigt sätt. Det skulle aldrig bli mänskligt, om det inte hade varit det redan från början. Den nyare genetiken bekräftar detta faktum, som alltid varit entydigt, på ett övertygande sätt. Den har visat att redan från första ögonblicket en fast programmerad struktur av denna levande varelse föreligger: nämligen av en människa och närmare bestämt av denna konkreta mänskliga individ, som redan är utrustad med alla sina noga fastställda egenskaper och kännetecken. I och med befruktningen börjar det mänskliga livets äventyr, ett liv vars olika betydelsefulla anlag behöver tid att nå sin fulla utveckling och mognad för att bli aktiva.«⁽²⁵⁾ Denna lära förblir giltig och blir dessutom, om detta fortfarande skulle behövas, bekräftad av nyare forskningsrön inom humanbiologi. Forskningen fastställer att den biologiska identiteten hos en ny mänsklig individ redan konstituerats i den ur befruktningen framgångna zygoten, som är den cell som uppstår vid föreningen av sädescellen med äggcellen.

Säkerligen kan inget experimentellt resultat i och för sig räcka för att konstatera existensen av en andlig själ; inte desto mindre lämnar embryologin värdefulla indikationer för att kunna anta, förnuftsmässigt, existensen av en person redan vid det första framträdandet av en mänsklig varelse. Hur skulle dock en mänsklig individ inte kunna vara en mänsklig person? Läroämbetet har inte uttryckligen stött sig på utsagor av filosofisk natur, men det bekräftar ständigt det moraliska fördömandet av varje framkallad abort. Denna lära har inte ändrats och den kan heller inte förändras.⁽²⁶⁾

Därför kräver frukten av den mänskliga fortplantningen från första stunden av dess existens, alltså från och med bildandet av zygoten, den obetingade respekt som man moraliskt är skyldig människan i hennes kroppsliga och andliga integritet. Från och med konceptionen måste

människan respekteras och behandlas som person, och till följd därav måste man från och med samma stund tillerkänna hans eller hennes rättigheter som person, och bland dessa framför allt den okränkbara rätten till liv för varje oskyldig mänsklig varelse.

Denna hänvisning till Kyrkans lära utgör det grundläggande kriteriet när det gäller lösningen av de skilda problem som på detta område har uppstått genom utvecklingen av de biomedicinska vetenskaperna. Eftersom embryot måste behandlas som person, måste det så långt möjligt är, som varje annan människa, inom ramen för den medicinska vården, försvaras till sin integritet, få vård och bli botat.

2. ÄR FOSTERDIAGNOSTIK MORALISKT TILLÅTEN?

Om fosterdiagnostiken respekterar det mänskliga embryots och fostrets liv och integritet och är inriktad på dettas individuella skydd eller botande, är svaret positivt.

Fosterdiagnostiken gör det möjligt att fastställa embryots och fostrets hälsotillstånd medan det ännu befinner sig i livmodern. Den öppnar möjligheten för ett tidigare eller verksammare genomförande av eller planering för några terapeutiska, medicinska eller kirurgiska ingrepp.

En sådan diagnostik är tillåten om de tillämpade metoderna – med de på ett adekvat sätt informerade föräldrarnas samtycke – värnar om embryots och dess moders liv och integritet, utan att utsätta dem för oproportionerligt stora risker.⁽²⁷⁾ Detta diagnostiska förfarande står dock i allvarlig motsättning till morallagen om det – beroende på hur undersökningen utfaller – tas som förevändning att överväga att genomföra en abort. En diagnos som fastställer missbildning eller ärftlig sjukdom får inte vara liktydig med en dödsdom. Därför begår den kvinna en gravt otillåten handling om hon begärt fosterdiagnostik med avsikten att göra abort om resultatet skulle bekräfta förekomsten av en missbildning eller anomaly. På samma sätt skulle den äkta maken, föräldrarna eller vilken annan person som helst handla mot morallagen, om han, hon eller de skulle råda eller påverka den gravida kvinnan att underkasta sig fosterdiagnostiken i syfte att vid förekommen anledning göra abort. Likaså skulle den specialist göra sig skyldig till en otillåten medverkan, om han, vid genomförandet av diagnosen och vid meddelandet av resultatet, avsiktligt skulle vara orsaken till att fosterdiagnostiken leder till abort.

Slutligen måste man fördöma som en kränkning när den offentliga hälsovården eller vetenskapliga organisationer drar upp riktlinjer och program som använder fosterdiagnostik för att främja selektiv abort, eller som till och med vill förmå gravida kvinnor att underkasta sig en fosterdiagnostik i syfte att eliminera foster som är behäftade med missbildningar eller ärftliga sjukdomar, eller som kan överföra sådana. Detta tillvägagångssätt åsidosätter det ofödda barnets rätt till liv och gör intrång i makarnas genuina rättigheter och plikter.

3. ÄR TERAPEUTISKA INGREPP PÅ DET MÄNSKLIGA EMBRYOT TILLÅTNA?

Som vid varje annan medicinsk behandling *måste ingreppen på det mänskliga embryot anses som tillåtna, under förutsättning att de respekterar embryots integritet och inte utsätter det för oproportionerligt stora risker, utan har som mål dess botande, förbättringen av dess hälsotillstånd eller dess individuella överlevnad.*

Av vilket slag den medicinska terapin än må vara, av kirurgisk eller annan art, är de på ett adekvat sätt informerade föräldrarnas fria samtycke nödvändigt, i enlighet med läkaretikens regler som gäller behandlingen av alla barn. Tillämpningen av dessa moraliska principer kan, när det gäller embryon och foster och deras liv och överlevnad, kräva särskilda och subtila försiktighetsåtgärder.

Legitimiteten av och kriterierna för sådana ingrepp har klart uttryckts av Johannes Paulus II: »Ett strikt terapeutiskt ingrepp, vars syfte är botandet av olika sjukdomar, som exempelvis har med defekter i kromosomuppsättningen att göra, kan principiellt betraktas som önskvärt, under förutsättning att det avser ett verkligt främjande av individens personliga välgång, utan att kränka hans integritet eller försämra hans livsvillkor. Ett sådant ingrepp motsvarar faktiskt i dess logik den kristna moralens tradition.«⁽²⁸⁾

4. HUR SKALL MAN ETISKT BEDÖMA FORSKNING OCH FÖRSÖK PÅ MÄNSKLIGA EMBRYON?

Den medicinska forskningen måste avhålla sig från ingrepp på levande embryon, utom i de fall där det föreligger en moralisk säkerhet att varken det oföddas eller

moderns liv eller integritet hotas att skadas, och under villkor att föräldrarna efter på ett adekvat sätt blivit informerade och givit sitt fria samtycke till detta ingrepp. Därav följer att all forskning, även om den bara skulle inskränka sig till en undersökning av embryot, skulle vara otillåten, om den på grund av de tillämpade metoderna eller åstadkomna effekterna skulle innebära en fara för embryots fysiska integritet eller liv.

Vad gäller experiment, måste man förutsätta den generella distinktionen mellan sådana som inte har något direkt terapeutiskt syfte, och sådana som är entydigt terapeutiska för själva subjektet. För det andra måste man enligt sakens natur skilja mellan experiment med levande embryon och döda embryon. *Om de lever måste de, antingen de är livsdugliga eller inte, respekteras som alla mänskliga personer. Experiment med embryon som inte är av direkt terapeutisk art är inte tillåtna.*⁽²⁹⁾

Ingen målsättning, även om den som sådan är hedervärd, liksom utsikten att vara till nytta för vetenskapen, för andra människor eller för samhället, kan i något avseende rättfärdiga experiment med ännu levande embryon och foster, de må vara livsdugliga eller inte, befinna sig i livmodern eller utanför. Det medgivande efter föregående information som normalt krävs vid kliniska försök på vuxna kan inte ges av föräldrarna; dessa kan varken förfoga över den oföddes kroppsliga integritet eller över dess liv. Å andra sidan medför försöken med embryon och foster ständigt faran, ja till och med i flertalet fall är den säkra prognosen, skador på deras fysiska integritet och även deras död.

Användandet av det mänskliga embryot som objekt eller medel för experiment utgör ett brott mot den mänskliga varelsens värdighet, vilken tillkommer samma rätt till respekt som det redan födda barnet och varje mänsklig person.

Den av den Heliga Stolen offentliggjorda *Charta om familjens rättigheter* förklarar: »Respekten för människans värdighet utesluter varje slag av experimentell manipulation eller utnyttjande av det mänskliga embryot.«⁽³⁰⁾ Den praxis som utvecklats, att för experimentella eller kommersiella syften hålla mänskliga embryon vid liv *in vivo* eller *in vitro*, står i fullkomlig motsats till den mänskliga värdigheten.

När det gäller ett entydigt terapeutiskt experiment kan det vara tillåtet att begagna sig av farmakologiska medel eller ännu inte fullständigt utprovade metoder. Detta gäller behandlingsmetoder som befinner sig

på det experimentella stadiet och som företas för embryots eget bästa, för att i ett sista försök – i brist på andra säkrare terapier – rädda dess liv.⁽³¹⁾

Kvarlevorna av mänskliga embryon och foster – de må vara avsiktligt aborterade eller inte – måste respekteras på samma sätt som kvarlevorna av andra avlidna människor. I synnerhet får de inte utsättas för dissektioner eller obduktioner så länge deras död inte med säkerhet fastställts, och inte utan föräldrarnas eller moderns medgivande. Därutöver måste alltid det moraliska kravet stå kvar att ingen medhjälp till frivillig abort förekommit och att faran för förargelse uteslutits. Också när det gäller avlidna foster måste – liksom fallet är med vuxnas lik – varje kommersiell praxis betraktas som otillåten och förbjudas.

Eftersom uttrycken »forskning« och »experiment« ofta används på ett både likvärdigt och dubbeltydigt sätt, synes det vara nödvändigt att precisera deras i detta dokument bilagda betydelse:

1. Med *forskning* menas varje induktiv/deduktiv metod, som syftar till att främja den systematiska undersökningen av ett föreliggande fenomen på det mänskliga området eller till att ompröva en ur tidigare undersökningar härledd hypotes.
2. Med *experiment* förstås varje forskning i vilken människan (i de olika stadierna av hennes existens: som embryo, foster, barn eller vuxen) utgör objektet med vars hjälp eller på vilket man avser att verifiera effekten, för närvarande okänd eller inte tillräckligt känd, av en given behandlingsmetod (t.ex. farmakologisk, teratogen, kirurgisk etc.).

5. HUR SKALL MAN ETISKT BEDÖMA ANVÄNDNINGEN FÖR FORSKNINGSÄNDAMÅL AV EMBRYON SOM MAN ERHÅLLIT GENOM IN VITRO-FERTILISERING (IVF)?

De *in vitro* framavlade embryon är mänskliga varelser och rättssubjekt. Deras värdighet och rätt till liv måste respekteras redan från första ögonblicket av deras existens. *Det är omoraliskt att frambringa mänskliga embryon till att utnyttjas som »biologiskt material« som man fritt kan förfoga över.*

Vid praxis i samband med IVF återförs inte alla embryon till livmodern, utan en del av dem går under. Liksom Kyrkan fördömer framkallad abort, förbjuder Kyrkan också varje annat anslag mot dessa mänskliga varelsers liv. *Det är en plikt att fördöma det synnerligen graverande i den medvetna destruktionsen av mänskliga embryon, vilka in vitro framställs utslutande för forskningsändamål. Detta oavsett om dessa embryon är resultatet av konstgjord befruktning eller så kallad »embryodelning«.* Den forskare som handlar så sätter sig själv i Guds ställe och gör sig – även om han inte är medveten om det – till herre över andras öde. Ty forskaren väljer efter eget gottfinnande vem han vill låta leva och vem han dömer till döden, då han bringar värnlösa mänskliga varelser om livet.

Av samma skäl är observations- och försöksmetoder, som tillfogar de in vitro framavlade embryon skador och som utsätter dem för allvarliga och oproportionerligt stora risker, moraliskt otillåtna. Varje mänsklig varelse måste bli respekterad för sin egen skull och får inte nedvärderas till att bli ett blott och bart medel till andras fördel.

Det är därför inte i överensstämmelse med morallagen att medvetet utsätta de in vitro frambragta mänskliga embryon för dödsfara. Till följd av det faktum att de blivit framavlade in vitro, blir de embryon som inte återförs till livmodern utsatta för ett absurt öde, utan möjlighet att kunna erbjudas säkra och moraliskt acceptabla överlevnadsmöjligheter.

6. HUR SKALL MAN BEDÖMA ANDRA METODER VID MANIPULERING AV EMBRYON I SAMBAND MED »KONSTGJORD FORTPLANTNING«?

De tekniker som IVF möjliggjort kan öppna nya former för biologisk och genetisk manipulation av mänskliga embryon. Dit hör försök eller planer på befruktning av könsceller mellan människa och djur, eller användning av ett djurs livmoder för att bära fram ett mänskligt barn, eller planer på att konstruera en konstgjord livmoder för det mänskliga embryot. *Dessa tillvägagångssätt strider mot embryots eget värde som mänsklig varelse och kränker samtidigt varje persons rätt att bli till och födas i ett äktenskap och ur ett äktenskap.⁽³²⁾ Även de hypotetiska försöken som syftar till att framställa en mänsklig varelse på icke-sexuell väg, genom »tvillingklyvning«, kloning eller partenogenes, står i motsättning till morallagen, eftersom de strider mot såväl den*

mänskliga fortplantningens som den ätenskapliga föreningens värdighet.

Också nerfrysningen (kryokonservering) av embryon – även om det sker för att bevara embryots liv – utgör en kränkning av den aktning som man är skyldig denna mänskliga varelse, eftersom den utsätts för en allvarlig fara att dö eller ta skada till sin fysiska integritet. I varje fall blir embryot till en tid undanhållet ett moderligt skötes mottagande och skydd och det blir försatt i ett läge där fortsatta kränkningar och manipulationer hotar.

Det förekommer försök att gripa in i kromosomernas sammansättning och i det genetiska programmet som inte är av terapeutisk natur, utan syftar till en framställning av mänskliga varelser som utvalts efter kön eller efter andra förut fastlagda egenskaper. Dessa manipulationer strider mot människans värdighet, integritet och identitet. De kan därför på intet sätt rättfärdigas, inte ens med tanke på eventuella välgörande följder för kommande generationer.⁽³³⁾ Varje person måste respekteras för sin egen skull. På denna sanning grundar sig alla mänskliga varelsers värdighet och rätt, redan från hans eller hennes allra första begynnelse.

Ingrepp i den mänskliga fortplantningen

Med »konstgjord fortplantning« eller »konstgjord befruktning« menas här de olika tekniska metoder som syftar till att åstadkomma en mänsklig konception på annat sätt än genom den sexuella föreningen av man och kvinna. Instruktionen handlar om befruktningen av en mänsklig äggcell i provrör (IVF), samt om den konstgjorda inseminationen i vilken sperma, som tidigare hämtats från mannen, införs i kvinnans äggledare.

En första riktpunkt för den moraliska bedömningen av sådana tekniska metoder ges genom utvärderingen av de faktiska omständigheterna och vilka följder som de medför med hänsyn till den respekt som man är skyldig det mänskliga embryot. I praktiken har IVF krävt otaliga konceptioner och destruktioner av mänskliga embryon. Än idag förutsätter IVF vanligtvis att kvinnan utsätts för en hyperovulation. Flera äggceller avlägsnas från henne (efter hormonbehandling), blir befruktade och odlas några dygn in vitro. I allmänhet återförs inte alla (befruktade ägg) till kvinnans äggledare. Några embryon som vanligtvis betecknas som »övertaliga« förstörs eller fryses ner. Ibland blir några av de inplanterade embryona av eugeniska, ekonomiska eller psykologiska skäl avlägsnade och förstörda. En sådan avsiktlig destruktion av mänskliga varelser eller deras utnyttjande för andra ändamål, till skada för deras integritet och liv, strider mot den redan återopade läran som fördömer en avsiktligt framkallad abort.

Sambandet mellan IVF och den avsiktliga destruktionen av mänskliga embryon bekräftas alltför ofta. Det är betecknande att med dessa metoder, vars målsättning skenbart är det motsatta, blir livet och döden underkastade människans beslut, som på detta sätt efter eget gottfin-

nande gör sig till herre över liv och död. Denna dynamik av våld och herravälde förblir lätt obemärkt just hos dem som vill använda sig av denna metod och därvid underkastar sig den. Dessa redovisade fakta och den kalla logik som förbinder dem måste tas med i bedömningen vid en moralisk prövning av IVF och ET (embryo transfer). Den abortmentalitet som har möjliggjort denna leder alltså – om man vill det eller inte – till ett människans herravälde över sin likes liv och död, som i sin tur kan medföra införandet av ett radikalt eugeniskt urvalsprogram.

Sådana missbruk befriar oss dock inte från en vidareförd och grundlig etisk reflektion över de metoder för konstgjord fortplantning, betraktade i sig själva, med bortseende så långt som möjligt från förstöringen av de in vitro framavlade embryon.

Den föreliggande instruktionen vill därför i första hand beakta de problem som uppkommer i samband med heterolog konstgjord befruktning (II: 1-3) och i anslutning därtill de som är förknippade med homolog konstgjord befruktning (II: 4-6). Innan vi etiskt bedömer var och en av dessa metoder, skall vi betrakta de grundsatser och värden som bestämmer den moraliska bedömningen av dem.

Med begreppet heterolog konstgjord befruktning eller fortplantning (prokreation) avser instruktionen de metoder som är inriktade på att på ett konstgjort sätt åstadkomma en mänsklig konception genom att använda könsceller som härrör från åtminstone en givare som är en annan man än den äkta maken. Dessa metoder kan vara av två slag:

- a. heterolog IVF och ET; den teknik som är inriktad på att åstadkomma en mänsklig konception genom att in vitro sammanföra könsceller som härrör från en annan givare än den äkta maken eller maken.
- b. heterolog konstgjord insemination; den teknik som är inriktad på att åstadkomma en mänsklig konception genom överföring till kvinnans ägglodare av sperma som härrör från en givare som inte är den äkta maken.

Med homolog konstgjord befruktning eller fortplantning avser instruktionen den teknik som är inriktad på att få till stånd en mänsklig kon-

ception med hjälp av könscellerna från båda makarna. Den homologa artificiella befruktningen kan förverkligas genom två olika metoder.

- a. homolog IVF och ET; den teknik som avser att åstadkomma en mänsklig konception genom att in vitro sammanföra könsceller från två gifta makar.
- b. homolog konstgjord insemination; den teknik som avser att åstadkomma en mänsklig konception genom överföring av sperma från maken till hustruns äggledare.

A. Heterolog konstgjord befruktning

1. VARFÖR MÅSTE DEN MÄNSKLIGA FORTPLANTNINGEN SKE I ÄKTENSKAPET?

Varje människa måste alltid tas emot som en Guds gåva och välsignelse. Ur moralisk synpunkt måste dock en gentemot det ofödda barnet verkligen ansvarsfull konception vara en frukt av äktenskapet.

Den mänskliga fortplantningen har i kraft av föräldrarnas och barnens värdighet som person specifika egenskaper. Tillblivelsen av en ny person, vid vilken mannen och kvinnan medverkar med Skaparens makt, skall vara frukten av och ett tecken på de äkta makarnas ömsesidiga skänkande av varandra till varandra, av deras kärlek och trohet.⁽³⁴⁾ *Makarnas trohet i äktenskapets enhet omfattar den ömsesidiga respekten för deras rättighet att endast bli föräldrar genom varandra.*

Barnet har rätt att bli till, framburet och satt till världen och uppfostrat inom äktenskapet. Just genom den säkra och erkända relationen till de egna föräldrarna kan barnet upptäcka sin egen identitet och mogna.

I barnet finner föräldrarna en bekräftelse på och ett komplement till deras ömsesidiga hängivenhet. Barnet är det levande återskenet av deras kärlek, det förblivande tecknet på deras äktenskapliga gemenskap, den levande och oupplösliga enheten av deras föräldraskap.⁽³⁵⁾

I kraft av personens kallelse och sociala ansvar bidrar barnens och

föräldrarnas väl till samhällets välfärd. Samhällets livskraft och jämvikt kräver att barnen kommer till världen i familjens hägn och att familjen är fast grundad i äktenskapet.

Kyrkans tradition och den antropologiska reflexionen ser i äktenskapet och dess ouplösliga enhet den enda värdiga platsen för en verkligt ansvarsfull fortplantning.

2. MOTSVARAR HETEROLOG KONSTGJORD BEFRUKTNING MAKARNAS VÄRDIGHET OCH SANNINGEN I ÄKTENSKAPET?

Genom IVF och ET och heterolog konstgjord insemination sker konceptionen genom sammanförande av könsceller som kommer från åtminstone en givare som är en annan än den äkta maken eller maken. *Heterolog konstgjord befruktning motsäger äktenskapets enhet, makarnas värdighet, föräldrarnas särskilda kallelse och barnets rätt att bli till och satt till världen i och genom äktenskapet.*⁽³⁶⁾

Respekten för äktenskapets enhet och den äktenskapliga troheten kräver att barnet blir till i äktenskapet. Det band som består mellan makarna garanterar dem objektivt sett deras oförytterliga rätt att bli föräldrar genom varandra.⁽³⁷⁾ Kommer könsceller från en tredje person till användning innebär detta ett brott mot de äkta makarnas inbördes förpliktelser och utgör en allvarlig överträdelse med avseende på en väsentlig egenskap hos äktenskapet, nämligen dess enhet.

Heterolog konstgjord befruktning kränker barnets rätt, berövar det dess barnrelation till sina biologiska föräldrar och kan hindra mognaden av den personliga identiteten. Den innebär dessutom ett angrepp på makarnas gemensamma kallelse till fader- och moderskap. Objektivt berövas den äktenskapliga fruktbarheten dess enhet och integritet. Den åstadkommer och manifesterar ett brott mellan genetiskt föräldraskap, »havandeskapsföräldraskap« (*gestational parenthood*) och föräldrarnas uppfostransansvar. En sådan förändring av de personliga relationerna i familjens inre sfär har följdverkningar på samhället och staten. Det som hotar familjens enhet och fasthet blir en källa till strid, oordning och orättfärdigheter i hela det sociala livet.

Dessa grundsatsar leder till en negativ moralisk bedömning av heterolog konstgjord befruktning. Enligt denna bedömning är det moraliskt otillåtet att

befrukta en gift kvinna med sperma som kommer från en annan man än hennes make. Likaså är det inte tillåtet att befrukta en äggcell, som kommer från en annan kvinna, med den egna makens sperma. Vidare kan den konstgjorda befruktningen av en ogift kvinna eller en änka inte moraliskt rättfärdigas, oavsett vem som är givaren.

Önskan att få ett barn och makarnas kärlek till varandra som vill komma till rätta med en oövervinnlig sterilitet är begripliga bevekelsegrunder. Men subjektivt goda avsikter kan varken bringa heterolog konstgjord befruktning i samklang med äktenskapets objektiva och oförytterliga egenskaper eller med respekten för barnets och makarnas rättigheter.

3. ÄR »SURROGATMODERSKAP« MORALISKT TILLÅTET?

Under beteckningen »surrogatmamma« förstår instruktionen:

- a. den kvinna som bär fram ett i hennes livmoder implanterat embryo, vilket är henne genetiskt främmande, därför att det framavlats genom könsceller från utomstående »donatorer«, med förpliktelse för henne att efter födelsen överlämna barnet till den person som gett henne i uppdrag eller avtalat med henne att genomföra havandeskapet;
- b. den kvinna som bär fram ett embryo för vars konception hon själv bidragit med sin egen äggcell, som blivit befruktad genom insemination av sperma härrörande från en man som inte är hennes make, med en överenskommen förpliktelse att efter förlossningen överlämna barnet till den som har givit uppdraget eller avtalat genomförandet av denna graviditet som »surrogatmamma«.

Svaret är nej och det av samma skäl som lett till avvisandet av heterolog konstgjord befruktning. Ty den strider mot äktenskapets enhet och mot värdigheten av den mänskliga personens fortplantning.

Surrogatmoderskapet innebär ett brott mot moderskärlekens plikter, den äktenskapliga troheten och det ansvariga moderskapet. Det kränker barnets värdighet och rätt att bli avlat av de egna föräldrarna, framburet,

satt till världen och uppfostrat av dem. Den leder till en åtskillnad mellan de fysiska, psykiska och moraliska element av vilka familjen består, till skada för denna.

B. Homolog konstgjord befruktning

Efter att heterolog konstgjord befruktning förklarats oantagbar, inställer sig frågan hur man moraliskt skall bedöma homolog konstgjord befruktning genom IVF och ET samt konstgjord insemination mellan äkta makar. Dessförinnan måste en principiell fråga utredas:

4. VILKET SAMBAND MÅSTE MAN UR MORALISK SYNPUNKT KRÄVA MELLAN FORTPLANTNINGEN OCH DEN ÄKTENSKAPLIGA AKTEN?

- a. I sin lära om äktenskapet och den mänskliga fortplantningen understryker Kyrkan »det av Gud bestämda oupplösliga sambandet, som människan inte egenmäktigt får bryta, mellan den äktenskapliga aktens båda väsentliga meningsinnehåll: kärleksfull förening (det unitativa meningsinnehållet) och fortplantning (det prokreativa meningsinnehållet). Ty genom sitt inneboende väsen och därför att den på det allra innerligaste förenar make och maka, möjliggör den äktenskapliga akten för makarna att medverka vid tillkomsten av ett nytt liv, i enlighet med de lagar som är inskrivna i mannens och kvinnans natur.«⁽³⁸⁾ Denna på äktenskapets natur och på den intima sammankopplingen av dess värden grundade princip medför välbekanta följder på det ansvarsfulla föräldraskapets plan. »Om de båda väsentliga aspekterna av den kärleksfulla föreningen och fortplantningen beaktas, behåller den äktenskapliga akten helt och fullt sin innebörd av ömsesidig och sann kärlek och sin inriktning på föräldraskapets höga uppgift.«⁽³⁹⁾

Denna lära om sambandet mellan den äktenskapliga aktens meningsinnehåll och äktenskapets positiva värden visar tydligt det

moraliska problemet med homolog konstgjord befruktning. Ty »det är aldrig tillåtet att så skilja dessa meningsinnehåll från varandra, att man antingen positivt utesluter den prokreativa intentionen eller den unitativa relationen.«⁽⁴⁰⁾

Bruket av preventivmedel berövar avsiktligt den äktenskapliga akten dess öppenhet för prokreation och innebär på så sätt ett medvetet särskiljande mellan äktenskapets båda syften och ändamål. Homolog konstgjord befruktning är objektivt sett analogt med att skilja mellan äktenskapets positiva värden och dess väsentliga meningsinnehåll. Den avser nämligen en fortplantning som inte är en frukt av en specifik äktenskaplig akt.

Därför är det tillåtet att önska en befruktning om den är resultatet av »en äktenskaplig akt som utifrån sig själv är ägnad att ge avkomma, vilken äktenskapet enligt sin natur är inriktat på och genom vilken makarna blir ett kött.«⁽⁴¹⁾Däremot har ur moralisk synpunkt fortplantningen berövats sin egen fullkomlighet när den inte förverkligas som en frukt av den äktenskapliga akten, dvs. av makarnas specifika kroppsliga förening.

- b. Den moraliska betydelsen av det intima sambandet som består mellan äktenskapets positiva värden och den äktenskapliga aktens meningsinnehåll grundar sig på människans enhetliga väsen, det vill säga enheten mellan kroppen och människans andliga själ.⁽⁴²⁾ Med sitt »kroppsspråk« uttrycker makarna för varandra sin kärlek som personer, som tydligt enar ömsesidig hängivelse och föräldraskapets bestämmelse.⁽⁴³⁾ Den äktenskapliga akten genom vilken makarna bevisar varandra sin ömsesidiga hängivelse, uttrycker samtidigt en öppenhet för att ge livets gåva vidare: den är på en gång och oskiljaktigt en kroppslig och en andlig handling. I sina kroppar och genom sina kroppar fullbordar makarna äktenskapet och kan bli föräldrar. För att respektera kroppsspråket och den naturliga hängivelsen makarna emellan, måste den äktenskapliga akten ske med respekt för öppenheten gentemot fortplantningen; tillblivelsen av en ny person måste vara frukten av och målet för den äktenskapliga kärleken. Människans ursprung är på detta sätt frukten av en konception som »inte bara är bunden till föräldrarnas biologiska utan också till deras andliga förening, eftersom de är

förenade i äktenskapets förbund.«⁽⁴⁴⁾ En befruktning som uppnås utanför makarnas kroppar berövas just därför de meningsinnehåll och värden som kommer till uttryck i makarnas kroppsspråk och i föreningen mellan personer.

- c) Endast respekten för det band som består mellan den äktenskapliga aktens meningsinnehåll och vördnad för människans (andliga och kroppsliga) enhet möjliggör en fortplantning som svarar mot personens värdighet. Med sitt unika och icke-upprepningsbara ursprung måste barnet respekteras och erkännas i dess värdighet som person, tillika med dem som skänkt det livet. Den mänskliga personen måste tas emot som ett tecken på sina föräldrars enhet och kärlek. Ett barns konception måste därför vara frukten av deras ömsesidiga inbördes givande⁽⁴⁵⁾ förverkligad i den äktenskapliga akten. Makarna deltar då i Skaparens verk som tjänare och inte som herrar. Ty han som skapar är också kärleken själv.⁽⁴⁶⁾

En människas ursprung är i sanning resultatet av en gåva. Det barn som blivit till måste vara frukten av sina föräldrars kärlek. Det kan inte vara önskat och avlat som produkten av ett ingrepp genom medicinsk eller biologisk teknik. Detta skulle innebära att barnet reducerades till ett objekt för en vetenskaplig teknologi. Ingen får underkasta ett barns tillblivelse för vilkor av teknisk effektivitet som värderas efter måttstockar av kontroll och dominans.

Den moraliska betydelsen av det band som består mellan den äktenskapliga aktens olika meningsinnehåll och mellan äktenskapets olika positiva värden samt betydelsen av människans enhet och värdigheten av hennes ursprung, kräver att tillblivelsen av en mänsklig person måste vara frukten av den specifika äktenskapliga kärleksakten mellan två makar. Det visar sig alltså vilken stor betydelse på det antropologiska och moraliska planet det band har som består mellan fortplantningen och den äktenskapliga akten. Detta förklarar läroämnetets ställningstagande beträffande homolog konstgjord befruktning.

5. ÄR HOMOLOG IVF TILLÅTEN UR MORALISK SYNPUNKT?

Svaret på denna fråga hänger nära samman med de nyss nämnda grundsatserna. Helt visst får man inte bortse från de ofrivilligt barnlösa föräldrarnas legitima önsningar. För somliga framstår homolog IVF och ET som enda möjligheten att få ett uppriktigt önskat barn. Man ställer frågan om inte i dessa situationer helheten av det äktenskapliga samlivet vore tillräcklig för att tillförsäkra den mänskliga fortplantningen dess värdighet. Man erkänner att IVF och ET förvisso inte kan uppväga frånvaron av sexuella relationer⁽⁴⁷⁾ och att den inte får föredras framför den äktenskapliga akten, speciellt när man beaktar riskerna som ingreppet medför för barnet samt svårigheterna i själva metoden. Men – så frågar man sig – om det är omöjligt att på annat sätt bota ofruktsamheten, som är orsaken till lidandet, kan då inte homolog IVF framstå som en hjälp, ja till och med som en terapi? Kan då inte dessa metoder vara moraliskt godtagbara?

Önskan att få ett barn – eller åtminstone öppenheten att ge livet vidare – är något som ur moralisk synpunkt krävs för en ansvarig mänsklig fortplantning. Denna goda avsikt räcker dock inte för att ur moralisk synpunkt värdera IVF mellan äkta makar som något positivt. IVF och ET måste bedömas utifrån sig själv och kan varken härleda sin slutgiltiga moraliska kvalifikation ur det äktenskapliga samlivet i dess helhet, i vilken den infogas, eller ur de äktenskapliga akter som föregår den eller som kan följa efter.⁽⁴⁸⁾

Det har redan erinrats om hur IVF och ET, i praxis, medför förstörelse och dödande av mänskliga varelser, vilket strider mot den ovan framlagda läran om förbud mot abort.⁽⁴⁹⁾ Men även i det fall där alla försiktighetsåtgärder skulle ha vidtagits för att undvika att mänskliga embryon dör, innebär homolog IVF och ET att man särskiljer de handlingar som avser att åstadkomma mänsklig befruktning från den äktenskapliga akten. Av samma skäl måste man ta det som specifikt utmärker IVF och ET i beaktning, även om man bortser från sambandet med abort.

Homolog IVF och ET genomförs utanför makarnas kroppar, under assistens av tredje person, vars kompetens och tekniska kunnande är avgörande för resultatet. Metoden anförtror embryots liv och identitet åt läkarnas och biologernas makt och upprättar ett teknikens herravälde över den mänskliga personens första ursprung och bestämmelse. En

sådan relation, präglad av dominans, motsäger i sig själv den värdighet och jämlikhet som måste vara gemensam för föräldrar och barn.

Konceptionen *in vitro* är resultatet av en teknisk handling som styr befruktningen. *Denna typ av befruktning är varken frambragd eller avsedd som uttrycket för och frukten av den specifika äktenskapliga akten. Även om man betraktar homolog IVF och ET inom ramen för den fortsatta sexuella relationen mellan makarna, är konceptionen av en mänsklig person i detta fall objektivt sett berövad sin helhet, nämligen att vara målet för och frukten av en äktenskaplig akt.* Det är genom denna handling som makarna blir »Guds medarbetare genom att skänka livet till en ny mänsklig person.«⁽⁵⁰⁾

Av detta förstår man varför, enligt Kyrkans lära, den äktenskapliga kärleksakten betraktas som den enda värdiga platsen för mänsklig fortplantning. Av samma skäl blir också det s.k. »enkla fallet« – en befruktning via homolog IVF och ET som vore befriad från varje komprometterande förbindelse med abortpraxis, med förstörelsen av embryon och med masturbation – en moraliskt otillåten teknik, eftersom den berövar människans fortplantning dess egna och naturgivna värdighet.

Säkerligen är homolog IVF och ET inte belastad av alla etiska problem som är förknippade med den utomäktenskapliga fortplantningen. Familjen och äktenskapet fortsätter att vara platsen för barnets födelse och uppfostran. Trots detta, och i överensstämmelse med den traditionella läran om äktenskapets positiva värden och personens värdighet, *avvisar Kyrkan homolog in vitro-fertilisering. Denna är i sig otillåten och den strider mot fortplantningens och den äktenskapliga föreningens värdighet, även om allt blir vidtaget för att undvika embryots död.*

Även om mänsklig konception genom IVF och ET inte kan godtas, måste varje barn som kommer till världen tas emot som en levande gåva av Guds godhet och uppfostras med kärlek.

6. HUR SKALL MAN UR MORALISK SYNPUNKT BEDÖMA KONSTGJORD HOMOLOG INSEMINATION?

Homolog konstgjord insemination inom äktenskapet kan inte godtas, utom i det fall då det tekniska medlet inte ersätter den äktenskapliga akten, utan underlättar och hjälper den för att den skall uppnå sin naturliga bestämmelse.

Läroämbetets undervisning vad beträffar denna metod har redan

behandlats.⁽⁵¹⁾ Denna undervisning är inte endast uttrycket för vissa historiskt betingade förhållanden, utan grundar sig på Kyrkans lära om sambandet mellan den äktenskapliga föreningen och fortplantningen, och med beaktande av den äktenskapliga aktens och den mänskliga fortplantningens personala natur. »Den äktenskapliga akten är enligt sin naturliga struktur en personlig handling, en samtidig och omedelbar samverkan av makarna. På grund av deras natur som här samverkar och genom handlingens specifika karaktär är detta uttrycket för den ömsesidiga och inbördes gåvan av sig själva, vilken enligt ett skriftens ord förverkligar föreningen i ett enda kött.«⁽⁵²⁾ Samvetet »fördömer därför inte nödvändigtvis användningen av vissa hjälpmedel som uteslutande tjänar till att underlätta den naturliga akten eller till att hjälpa den på normalt sätt genomförda akten att uppnå sitt ändamål.«⁽⁵³⁾ Om det tekniska hjälpmedlet underlättar den äktenskapliga akten eller hjälper den att uppnå sina ändamål kan det moraliskt godtas. Men om det däremot skulle sätta det tekniska ingreppet i den äktenskapliga aktens ställe, då är det moraliskt otillåtet.

Den konstgjorda inseminationen, som ersätter den äktenskapliga akten, är förbjuden på grund av det avsiktligt genomförda särskiljandet av de båda meningsinnehåll av den äktenskapliga akten. Masturbationen, genom vilken vanligtvis sperman utvinnes, är ytterligare ett uttryck för detta särskiljande. Även då detta sker i avsikt att främja mänsklig fortplantning, förblir denna handling berövad sin förenande innebörd. »Den saknar [...] den sexuella relation som den moraliska ordningen kräver«, nämligen den som förverkligar »i ett verkligt kärlekssammanhang den fullständiga innebörden av ett ömsesidigt skänkanande och av den mänskliga fortplantningen.«⁽⁵⁴⁾

7. VILKET MORALISKT KRITERIUM SKALL MAN UPPSTÄLLA NÄR DET GÄLLER LÄKARENS INGRIPANDE I DEN MÄNSKLIGA FORTPLANTNINGEN?

Det medicinska ingreppet bör inte enbart värderas i förhållande till dess tekniska meningsinnehåll, utan det måste även och framför allt bedömas i relation till dess ändamål, som består i personens välfärd samt kroppsliga och själsliga hälsa. De moraliska riktlinjerna för det

medicinska ingreppet i fortplantningen härleder sig ur den mänskliga personens värdighet, från dennas sexualitet och ursprung.

Den medicinska vetenskapen, som vill vara inriktad på hela personens bästa, måste respektera sexualitetens specifikt mänskliga värden.⁽⁵⁵⁾ Läkaren står i personernas och den mänskliga fortplantningens tjänst och har ingen fullmakt att förfoga över dem eller att fatta beslut beträffande dem. Det medicinska ingreppet respekterar personens värdighet när det avser att understödja den äktenskapliga akten, genom att underlätta dess genomförande eller hjälpa den att uppnå sitt syfte, dvs. när den sker på normalt sätt.⁽⁵⁶⁾

I motsats till detta förekommer det ibland att det medicinska ingreppet ersätter den äktenskapliga akten, för att åstadkomma en konception, som varken är dess resultat eller dess frukt. I detta fall står den medicinska handlingen inte, som den borde, i den äktenskapliga föreningens tjänst, utan den tillägnar sig fortplantningens funktion och strider därför mot makarnas och det ofödda barnets rättigheter.

Humaniseringen av läkarkonsten, som man från alla håll idag med eftertryck kräver, fordrar respekt för den mänskliga personens värde i sin helhet i första hand i den akt och i den stund då makarna ger livet vidare till en ny person. Det är därför följdenligt att rikta en enträgen vädjan till katolska läkare och forskare att på ett förebildligt sätt ge uttryck åt den respekt som tillkommer det mänskliga embryots och fortplantningens värdighet. Läkarna och vårdpersonalen vid katolska sjukhus och kliniker är på ett särskilt sätt uppfordrade att respektera de ingångna moraliska förpliktelserna, vilka även ofta är formulerade i rättsligt bindande föreskrifter. De ansvariga på dessa katolska sjukhus och kliniker, av vilka många tillhör andliga ordnar, kommer att av hela sitt hjärta verka för och säkerställa att de moraliska normer, som denna instruktion innehåller, omsorgsfullt iaktas.

8. LIDANDE PÅ GRUND AV OFRIVILLIG BARNLÖSHET I ÄKTENSKAPET

Det lidande som det innebär för äkta makar att inte kunna få barn eller som befarar att sätta ett handikappat barn till världen är ett lidande som alla bör förstå och respektera.

Från makarnas sida är önskan om barn naturlig. Den uttrycker kal-

lelsen till faderskap och till moderskap som är inpräglad i den äktenskapliga kärleken. Denna önskan kan vara ännu starkare när makarna är drabbade av en ofruksamhet som synes vara obotlig. Visserligen ger äktenskapet inte makarna rätten att få barn, utan endast rätten att genomföra de naturliga handlingar vilka i sig själva är inriktade på fortplantning.⁽⁵⁷⁾

En rättighet till barn i verklig och egentlig mening skulle strida mot barnets värdighet och natur. Barn är inte något som makarna är berättigade till och kan inte uppfattas som ett objekt man äger. Barn är fastmer en gåva, »den största gåvan»⁽⁵⁸⁾, äktenskapets mest frikostiga gåva – det levande vittnesbördet om föräldrarnas ömsesidiga och inbördes givande åt varandra. Därför har barnet, som tidigare sagts, rätten att vara frukten av den specifika akten av sina föräldrars äktenskapliga kärlek, liksom det har rätten att bli respekterat som person alltifrån konceptionen.

Utän tvivel är ofruksamheten, vilken orsaken eller prognosen än må vara, en hård prövning. De troendes gemenskap är kallad att stödja dem som lider av att inte kunna uppfylla en berättigad önskan om föräldraskap. De makar som befinner sig i detta smärtsamma läge är kallade att upptäcka en särskild delaktighet i Herrens kors som är en källa till andlig fruktsamhet. De ofruksamma makarna får inte glömma att »det äktenskapliga samlivet inte förlorar sitt värde när fortplantning inte är möjligt. Den kroppsliga ofruksamheten kan bli anledning för makarna till andra viktiga tjänster för det mänskliga livet, såsom adoption, olika former av fostrande verksamhet, hjälp för andra familjer, för fattiga eller handikappade barn.»⁽⁵⁹⁾

Många forskare ägnat sitt arbete åt att hitta botemedel mot sterilitet. Med metoder som står i samklang med den mänskliga fortplantningens värdighet har några av dessa forskare uppnått resultat som tidigare ansetts ouppnåeliga. Forskare måste alltså uppmuntras att fortsätta med sitt arbete, för att förebygga orsakerna till sterilitet och avhjälpa dessa, så att de dittills ofruksamma makarna, i respekt för sin och det ofödda barnets värdighet, kan få barn.

De moraliska värden och plikter som den statliga lagstiftningen på detta område måste respektera och skydda

Den okränkbara rätten till liv för varje oskyldig mänsklig individ, familjens och den äktenskapliga institutionens rättigheter, utgör grundläggande moraliska värden eftersom de berör den mänskliga personens naturgivna väsen och integrala kallelse. På samma gång är de konstitutiva element för det civila samhället och dess ordning.

Därför kräver de nya tekniska möjligheterna som öppnats på biomedicinens område ingripande från de politiska makthavarna och lagstiftarnas sida. En okontrollerad användning av sådana tekniker riskerar att leda till oförutsebara och skadliga följder för samhället. Att åberopa vars och ens samvete och forskarnas självdisciplin räcker inte för att skydda de enskilda personernas rättigheter och den offentliga ordningen. Om lagstiftaren, som är ansvarig för det gemensamma bästa, inte är vaksam, kunde han bli berövad sina prerogativ av forskare som gör anspråk på att styra mänskligheten i de biologiska upptäckternas namn och de »förbättringar« som dessa kan leda till. »Eugenik« och diskrimineringar mellan människor kunde då legitimeras. Detta skulle innebära ett våldförande och ett angrepp på den mänskliga personens jämlikhet, värdighet och grundläggande rättigheter.

Den politiska maktens ingripande måste rätta sig efter förnuftets grundsatser som reglerar förhållandet mellan civilrätt och morallag. Civilrättens uppgift är att värna om personernas gemensamma bästa genom att erkänna och försvara grundläggande rättigheter och genom

att främja freden och den offentliga moralen.⁽⁶⁰⁾ Inte i något skede av livet kan civilrätten träda i samvetets ställe, inte heller kan den diktera normer som går utöver dess kompetens. För den allmänna ordningens skull kan den ibland tolerera det som den inte kan förbjuda utan att det därmed uppstår en större skada. Men personens oförytterliga rättigheter bör erkännas och respekteras av samhället och av staten. Dessa människans rättigheter beror varken på de enskilda individerna eller på föräldrarna. De utgör inte ens ett medgivande av samhället eller av staten; de hör till den mänskliga naturen och tillhör personen i kraft av den skapelseakt ur vilken den har sitt ursprung.

Bland dessa grundläggande rättigheter måste man i detta sammanhang anföra följande:

- a. varje människas rätt till liv och fysisk integritet från konceptionen till döden;
- b. familjens och den äktenskapliga institutionens rättigheter och i samband därmed barnets rätt att av sina föräldrar bli till, bli satt till världen och uppfostras av dem.

Kring vart och ett av dessa båda teman bör ytterligare några synpunkter anföras.

I olika stater tillåter lagen det direkta avlivandet av oskyldiga mänskliga varelser. I det ögonblick då en stiftad lag berövar en kategori av människor det skydd som den civila lagstiftningen är skyldig att ge dem, då förnekar staten allas likhet inför lagen. När staten, i kraft av sin myndighet, inte längre skyddar alla medborgares rättigheter, särskilt inte de mest utsatta, är rättsstatens själva grundvalar hotade. Den politiska makten kan därför inte tillåta att människor blir till genom metoder som utsätter dessa för de ovan nämnda mycket allvarliga riskerna. De politiska maktavarnas eventuella rättsliga godkännande av konstgjord fortplantning av mänskligt liv och forskning inom området skulle ytterligare vidga den bräsch som abortlagstiftningen redan öppnat.

Som en konsekvens av den respekt och det skydd som tillkommer barnet alltifrån konceptionen, bör lagen förutse lämpliga straffåtgärder för varje avsiktlig kränkning av barnets rätt. Lagen kan inte tolerera

– den bör även uttryckligen förbjuda – att mänskliga varelser, om de så skulle befinna sig på det embryonala stadiet, behandlas som föremål för experiment, skadas eller förstörs, under förevändning att de är överflödiga eller ur stånd att utvecklas normalt.

Den politiska makten är skyldig att garantera det rättsliga skydd som tillkommer familjen som institution. Genom själva det faktum att den står i folkets tjänst, bör den politiska makten också stå i familjens tjänst. Civilrätten kan inte tillåta tekniska metoder som möjliggör konstgjord fortplantning och som gynnar tredje part (läkare, biologer, ekonomiska eller statliga makthavare), men som samtidigt berövar äkta makar oförtytterliga rättigheter som hör till deras inbördes relation. Lagen måste alltså förbjuda donation av könsceller mellan personer som inte är lagligt förenade i äktenskap.

Vidare bör lagstiftningen, i kraft av det stöd som familjen bör åtnjuta, förbjuda förvaring av mänskliga embryon i fryst tillstånd, insemination med sperma från avliden givare, och surrogatmoderskap.

Statliga myndigheter bör handla så att civilrätten anpassas efter morallagens grundläggande normer för allt som rör människans rättigheter, det mänskliga livet och familjen som institution. Politiker bör, genom att påverka den allmänna opinionen, bemöda sig så att på dessa väsentliga punkter åstadkomma den vidast möjliga samsynen, samt att befästa den där den riskerar att försvagas eller förminskas.

I många länder har abortlagstiftningen och det rättsliga godkännande av samboförhållanden av icke gifta par gjort det svårare att bejaka de grundläggande rättigheter som denna instruktion erinrar om. Man får hoppas att stater inte ytterligare förvärrar dessa sociala orättvisor. Tvärtom hoppas man att länder och stater blir medvetna om alla kulturella, ideologiska och politiska implikationer av teknikerna för konstgjord fortplantning, och att de förmår uppnå visheten och det nödvändiga modet för att stifta lagar som är mer rättvisa och som visar större respekt för det mänskliga livet och för familjen som institution.

Idag anser många att den civila lagstiftningen ger en otillbörlig legitimation åt en viss praxis. Den visar sig inte kunna garantera en moralisk hållning som överensstämmer med den mänskliga personens naturgivna behov och med de »oskrivna lagar« som Skaparen har inskrivit i människornas hjärtan. Alla människor av god vilja bör bemöda sig – särskilt i sin yrkesmiljö liksom vid utövandet

av sina medborgerliga rättigheter – så att de moraliskt oacceptabla civila lagarna ändras och att otillåten praxis förbjuds. Dessutom bör samvetsfriheten kunna åberopas och ges rättsligt stöd gentemot dylika lagar. Många människor, inte minst forskare inom biomedicin, börjar att bli medvetna om nödvändigheten att motsätta sig lagar och en praxis som strider mot människans liv och värdighet.

Sammanfattning

Utbredningen av teknologier som ingriper i den mänskliga fortplantningen ställer oss inför mycket allvarliga moraliska problem när det gäller den respekt vi är skyldiga den mänskliga varelsen alltifrån konceptionen, personens värdighet, sexualiteten och vidareförandet av livet.

I detta dokument utövar Kongregationen för tros läran sitt uppdrag att främja och skydda Kyrkans lära när det gäller ett ämne av så stor betydelse. Den riktar på nytt en enträgen uppmaning till alla som på grund av sin ställning och sin insats kan utöva ett positivt inflytande, så att den tillbörliga respekten för livet och kärleken kan göra sig gällande i familjen och i samhället. Den vänder sig till folkbildare och till den allmänna opinionen, till forskare, till läkare, till jurister och till politiker. Kongregationen önskar att alla skall inse oförenligheten mellan insikten om den mänskliga personens värdighet och föraktet för livet och kärleken, mellan tron på den levande Guden och anspråket att godtyckligt kunna råda över en mänsklig varelses ursprung och öde.

Kongregationen för tros läran ber innerligt och uppmuntrar teologer, och i synnerhet etiker, att fördjupa sina kunskaper om läroämbetets ståndpunkter, samt göra dessa mera tillgängliga för de troende. Frågor kring sexualitet och äktenskap bör fördjupas i ljuset av en hållbar människosyn och med en nödvändig tvärvetenskaplig ansats. På detta sätt kan man allt bättre förstå skälen för och giltigheten av Kyrkans lära. Genom att försvara människan mot hennes egna maktmissbruk, vill Guds Kyrka påminna henne om hennes sanna värdighet. Endast på detta sätt kan man tillförsäkra morgondagens människa möjligheten att leva och att älska i den värdighet och i den frihet som härleds ur respekten för sanningen. De precisa anvisningar som är givna i föreliggande instruktion avser alltså inte att stoppa reflexionen kring detta ämne, utan snarare att ge den en ny impuls, i sann trohet mot Kyrkans lära.

I ljuset av sanningen om det mänskliga livets gåva och av de etiska

principer som springer ur dessa, bjuds var och en att handla inom sitt ansvarsområde, och att liksom den barmhärtige samariern, erkänna också det allra minsta bland människors barn som sin nästa (jfr Lk 10:29-37). Kristi ord får här en ny och specifik klang och innebörd: »vad ni har gjort för någon av dessa minsta som är mina bröder, det har ni gjort för mig« (Mt 25:40).

Under den audiens som beviljats undertecknad prefekt, efter plenarsammanträde med denna kongregation, har påven Johannes Paulus II godkänt denna instruktion och beordrat dess offentliggörande.

Rom, i sätet för Kongregationen för trosläran, den 22 februari 1987, in Festo Cathedrae Sancti Petri Apostoli.

Joseph Kardinal Ratzinger, Prefekt
+ Alberto Bovone,
titulärärkebiskop av Cesarea i Numidien, Sekreterare
Per Paul Ekström, Översättning

FÖRKORTNINGAR

- AAS Acta Apostolicae Sedis (Rom 1909–)
- ASS Acta Sanctae Sedis (Rom 1865–1908)
- CCE Catechismus Catholicae Ecclesiae.
Libreria Editricae Vaticana 1997. ISBN 88-209-2428-5
(den latinska normerande utgåvan av KKK)
- CIC Codex Iuris Canonici 1983
- DC La Documentation Catholique (Paris 1918–)
- DS Denzinger – Schönmetzer: Enchiridion symbolorum, definitionum et declarationum de rebus fidei et morum. Editio XXXIII. Herder Friburgi Brisgoviae 1965
- FIVET = Fertilisation In Vitro & Embryo-Transfer
(in-vitro-befruktning, »provrörsbefruktning«)
- KKK Katolska Kyrkans Katekes. Catholica, Vejbystrand 1996.
ISBN 99-86428-64-0. Andra reviderade upplagan, Catholica,
Vejbystrand 2000. ISBN 91-86428-88-8
- PG Patrologia graeca (Patrologiae Cursus completus,
Series Graeca, ed Jacques P. Migne, Paris 1857ff)
- PL Patrologia latina (Patrologiae Cursus completus,
Series Latina, ed Jacques P. Migne, Paris 1844ff)

FOTNOTER

- * Termerna »zygot«, »pre-embryo«, »embryo« och »foster« kan i biologisk mening betyda på varandra följande utvecklingsstadier av en människa. Denna instruktion använder fritt dessa begrepp, då den tillmäter dem samma etiska värde, eftersom de betecknar frukten av den mänskliga fortplantningen – den må vara synlig för blotta ögat eller inte – från det första ögonblicket av dess tillvaro fram till födelsen. Anledningen till detta språkbruk förklaras i texten (jfr I, 1).
- 1 Johannes Paulus II: *Tal till deltagarna vid den Åttioförsta kongressen av det italienska sällskapet för inre medicin och den Åttioandra kongressen av det italienska sällskapet för allmänkirurgi* (27 okt. 1980): AAS 72 (1980) 1126 (DC 1980, n:o 1796, p. 1037).
  - 2 Paulus VI: *Tal inför Förenta Nationernas generalförsamling* (4 okt. 1965): AAS 57 (1965) 878 (DC 1965, n:o 1457, col. 1732); Encyklika *Populorum progressio*, 13: AAS 59 (1967) 263.
  - 3 Paulus VI: *Predikan i den heliga Mässan vid avslutningen av det Heliga Året* (25 dec. 1975): AAS 68 (1976) 145 (jfr DC 1976, n:o 1691, p. 101); Johannes Paulus II: Encyklika *Dives in misericordia*, 30: AAS 72 (1980) 1224.
  - 4 Johannes Paulus II: *Tal till deltagarna i Trettiofemte generalförsamlingen av the World Medical Association* (29 okt. 1983): AAS 76 (1984) 390 (DC 1983, n:o 1863, p. 1067).
  - 5 Jfr Andra Vatikankonciliet: Deklarationen *Dignitatis humanae*, 2.
  - 6 Andra Vatikankonciliet: Pastoralkonstitutionen *Gaudium et spes*, 22; Johannes Paulus II: Encyklika *Redemptor hominis*, 8: AAS 71 (1979) 270–272.
  - 7 Jfr Andra Vatikankonciliet: Pastoralkonstitutionen *Gaudium et spes*, 35.
  - 8 Andra Vatikankonciliet: Pastoralkonstitutionen *Gaudium et spes*, 15. Jfr även Paulus VI: Encyklika *Populorum progressio*, 20: AAS 59 (1967) 267; Johannes Paulus II: Encyklika *Redemptor hominis*, 15: AAS 71 (1979) 286–289; Apostolisk skrivelse *Familiaris consortio*, 8: AAS 74 (1982) 89 (DC 1982, n:o 1821, p. 4).

- 9 Johannes Paulus II: Apostolisk skrivelse *Familiaris consortio*, 11: AAS 74 (1982) 92 (DC 1982, n:o 1821, p. 4).
- 10 Jfr Paulus VI: Encyklika *Humanae vitae*, 10: AAS 60 (1968) 487–488.
- 11 Johannes Paulus II: *Tal till deltagarna i den Trettiofemte generalförsamlingen av the World Medical Association* (29 okt. 1983): AAS 76 (1984) 392 (DC 1983, n:o 1863, p. 1068).
- 12 Johannes Paulus II: Apostolisk skrivelse *Familiaris consortio*, 11: AAS 74 (1982) 91–92 (DC 1982, n:o 1821, p. 4; jfr även Andra Vatikankonciliet: Pastoralkonstitutionen *Gaudium et spes*, 50.
- 13 Kongregationen för tros läran: *Deklaration om framkallad abort*, 9: AAS 66 (1974) 736–737 (DC 1974, n:r 1666, p. 1070).
- 14 Johannes Paulus II: *Tal till deltagarna i den Trettiofemte generalförsamlingen av the World Medical Association* (29 okt. 1983): AAS 76 (1984) 390 (DC 1983, n:o 1863, p. 1067).
- 15 Johannes XXIII: Encyklika *Mater et Magistra*, III: AAS 53 (1961) 447.
- 16 Andra Vatikankonciliet: Pastoralkonstitutionen *Gaudium et spes*, 24.
- 17 Pius XII: Encyklika *Humani generis*: AAS 42 (1950) 575; Paulus VI: *Professio fidei*: AAS 60 (1968) 436 (DC 1968, n:o 1521, col. 1251).
- 18 Johannes XXIII: Encyklika *Mater et Magistra*, III: AAS 53 (1961) 447; jfr Johannes Paulus II: *Tal till de präster som deltog i ett seminarium »Om det ansvariga föräldraskapet«* (17 sept. 1983): *Insegnamenti VI*, 2 (1983) 562 (DC 1983, n:o 1861, p. 970):
»Vid varje mänsklig persons början står en Guds skapande akt. Ingen människa får sin existens genom en tillfällighet. Hon är alltid målet för Guds skapande kärlek.«
- 19 Andra Vatikankonciliet: Pastoralkonstitutionen *Gaudium et spes*, 24.
- 20 Jfr Pius XII: *Tal till den medicinsk-biologiska föreningen »St. Lukas«* (12 nov. 1944): *Discorsi e Radiomessaggi IV* (1944–1945) 191–192 (DC 1947, n:o 996, col. 967).
- 21 Andra Vatikankonciliet: Pastoralkonstitutionen *Gaudium et spes*, 24.

- 22 Jfr Andra Vatikanconciliet: Pastoralkonstitutionen *Gaudium et spes*, 51: »När det därför handlar om att avväga den äktenskapliga kärleken mot den ansvariga fortplantningen av livet beror det moraliskt berättigade i handlandet inte bara av uppriktigheten i avsikten och av värderingen av motiven, utan också av objektiva kriterier som härleds ur den mänskliga personens natur och handlingar, kriterier som i en sann kärlek respekterar hela innebörden av ett ömsesidigt skänkande och av en fortplantning som är människan värdig.«
- 23 Andra Vatikanconciliet: Pastoralkonstitutionen *Gaudium et spes*, 51.
- 24 Heliga Stolen: *Charta om familjens rättigheter*, 4: L'Osservatore Romano, 25 nov.1983 (DC 1983, n:o 1864, p. 1155).
- 25 Kongregationen för tros läran: *Deklaration om framkallad abort*, 12–13: AAS 66 (1974) 738 (DC 1974, n:o 1666, p. 1070-1071).
- 26 Jfr Paulus VI: *Tal till deltagarna i den Tjugotredje nationella kongressen för Italiens katolska jurister*, 9 dec. 1972: AAS 64 (1972) 777 (DC 1973, n:o 1623, p. 4).
- 27 Förpliktelsen att undvika opropotionerligt stora risker kräver en verklig respekt för den mänskliga varelsen och ärlighet i de terapeutiska avsikterna. Detta innebär att läkaren »framför allt omsorgsfullt måste överväga de eventuella negativa följderna som den nödvändiga användningen av en bestämd undersöknings-teknik kan ha på embryot och undviker att tillgripa diagnostiska metoder, om vars hederliga finalitet och principiella oskadlighet man inte har tillräckliga garantier. Och om – som ofta är fallet vid mänskliga avgöranden – han måste ta en risk, är han förpliktad att fastställa att det är berättigat på grund av en tvingande nödvändighet att genomföra diagnosen med tanke på betydelsen av de resultat som därmed kan vinnas till embryots förmån« (Johannes Paulus II: *Tal till deltagarna av the Pro-Life Movement Congress*, 3 dec. 1982: Insegnamenti, V, 3 (1982) 1512) (DC 1984, n:o 1846, p. 190). Detta klarläggande av den »propotionerliga risken« måste man ha i minnet även i de följande avsnitten av denna instruktion, när detta begrepp förekommer.

- 28 Johannes Paulus II: *Tal till deltagarna vid den Trettiofemte generalförsamlingen av the World Medical Association*, 29 okt. 1983: AAS 76 (1984) 39 (DC 1983, n:o 1863, p. 1068).
- 29 Jfr Johannes Paulus II: *Tal till ledamöterna av den Pävliga Vetenskapsakademien*, 23 okt. 1982: AAS 75 (1983) 37 (DC 1982, n:o 1840, p. 1028): »Jag fördömer på det mest uttryckliga och formella sätt experimentella ingrepp på mänskliga embryon, eftersom den mänskliga varelsen, från konceptionen till döden, inte kan utnyttjas för vilket ändamål det vara må.«
- 30 Heliga Stolen: *Charta om familjens rättigheter*: L'Osservatore Romano, 25 nov. 1983 (DC 1983, n:o 1864, p. 1155).
- 31 Jfr Johannes Paulus II: *Tal till deltagarna vid the Convention of the Pro-Life Movement*, 3 dec. 1982: Insegnamenti V, 3 (1982) 1511 (DC 1983, n:o 1846, p. 120): »Oacceptabel är varje form av experiment med fostret som skulle kunna skada dess integritet eller förvärra dess hälsotillstånd, utom då det handlar om ett sista försök att rädda det från att dö.« – Kongregationen för Trosläran: *Deklaration om eutansi*, 4: AAS 72 (1980) 550 (DC 1980, n:o 1790, p. 699): »I brist på andra verksamma medel är det med den sjukas medgivande tillåtet att betjäna sig av de genom framstegen i vetenskapen till förfogande ställda mest avancerade medicinska farmaka och tekniker, även när dessa ännu befinner sig på experimentstadiet och då detta inte är helt utan risker.« (*Exempelvis handel med biologisk material från aborterade foster att användas för terapeutiska eller kosmetiska syften; ö.a).
- 32 Ingen kan före sin existens göra en subjektiv rätt till sin tillvaro gällande. Dock är det legitimt att bejaka barnets rätt till ett helt och hållet mänskligt ursprung genom den konception som svarar mot den mänskliga varelsens natur såsom person. Livet är en gåva, vilken såväl det subjekt som mottar den som också de subjekt som ger den vidare, måste motsvara på ett värdigt sätt. Detta konstaterande måste man även behålla i minnet när det gäller det som kommer att sägas om konstgjord mänsklig fortplantning.

- 33 Jfr Johannes Paulus II: *Tal till deltagarna i den Trettiofemte general-församlingen av the World Medical Association*, 29 okt. 1983: AAS 76 (1984) 391 (DC 1983, n:o 1863, p. 1068).
- 34 Jfr Andra Vatikankonciliet: Pastoralkonstitutionen *Gaudium et spes*, 50,
- 35 Jfr Johannes Paulus II: Apostolisk skrivelse *Familiaris consortio*, 14: AAS 74 (1982) 96 (DC 1982, n:o 1821, p.5).
- 36 Jfr Pius XII: *Tal till deltagarna vid den Fjärde internationella kongressen för katolska läkare*, 29 sept. 1949: AAS 41 (1949) 559 (DC 1949, n:o 1054, col. 1348–1349): Enligt Skaparens plan »skall en man lämna sin fader och sin moder och hålla sig till sin hustru, och de skall bli ett kött« (Gen 2:24). Äktenskapets enhet, som är bunden till skapelseordningen, är en sanning som är tillgänglig för det naturliga förnuftet. Traditionen och Kyrkans läroämbete hänvisar ofta till Första Moseboken (Genesis), både direkt och genom de ställen i Nya Testamentet som hänсыftar till dem: Mt 19:4-6; Mk 10:5-8; Ef 5:31. Jfr Athenagoras: *Legatio pro christianis*, 33; PG 6, 965–967; S:t Johannes Chrysostomos: *In Mattheum homiliae*, LXII,19; PG 58,597; S:t Leo den Store: Epist. *ad Rusticum*, 4; PL 54, 1204; Innocentius III: Epist. *Gaudeamus in Domino*: DS 778; Andra Konciliet i Lyon: IV sess.: DS 860; Konciliet i Trient: XXIV sess.: DS 1798, 1802; Leo XIII: Encyklika *Arcanum divinae sapientiae*: ASS 12 (1879–80) 388-391; Pius XI: Encyklika *Casti connubii*: AAS 22 (1930) 546–547; Andra Vatikankonciliet: Pastoralkonstitutionen *Gaudium et spes*, 48; Johannes Paulus II: Apostolisk skrivelse *Familiaris consortio*, 19: AAS 74 (1982) 101–102 (DC 1982, n:o 1821, p. 7); CIC, can. 1056.
- 37 Jfr Pius XII: *Tal till deltagarna vid den Fjärde internationella kongressen för katolska läkare*, 29 sept. 1949: AAS 41 (1949) 560 (DC 1949, n:o 1054, col. 1348); *Tal till deltagarna i kongressen för det italienska katolska barnmorskeförbundet*, 29 okt. 1951: AAS 43 (1951) 850 (DC 1951, n:o 1109, col. 1473–1474); CIC, can. 1134.
- 38 Paulus VI: Encyklikan *Humanae vitae*: AAS 60 (1968) 488–489.
- 39 *Ibid.*, 489.

- 40 Pius XII: *Tal till deltagarna i den Andra världskongressen om mänsklig fruktsamhet och sterilitet*, 19 maj 1956: AAS 48 (1956) 470 (DC 1956, n:o 1227, col. 747–748).
- 41 CIC, can. 1061. Enligt denna kanon är den äktenskapliga akten den genom vilken äktenskapet fullbordas, »om makarna har genomfört (den) med varandra på ett mänskligt sätt«.
- 42 Jfr Andra Vatikankonciliet: Pastoralkonstitutionen *Gaudium et spes*, 14.
- 43 Jfr Johannes Paulus II: *Allmänna audiensen* den 16 jan. 1980: Insegnamenti III,1 (1980) 148-152 (DC 1980, n:o 1780, p. 162–164).
- 44 Johannes Paulus II: *Tal till deltagarna i den Trettiofemte generalförsamlingen av the World Medical Association* (29 okt. 1983): AAS 76 (1984) 393 (DC 1983, n:o 1863, p. 1068).
- 45 Jfr Andra Vatikankonciliet: Pastoralkonstitutionen *Gaudium et spes*, 51.
- 46 Jfr Andra Vatikankonciliet: Pastoralkonstitutionen *Gaudium et spes*, 50.
- 47 Jfr Pius XII: *Tal till deltagarna i den Fjärde internationella kongressen för katolska läkare*, 29 sept. 1949: AAS 41 (1949) 560 (DC 1949, n:o 1054, col. 1349): »Det vore fel att tro att möjligheten att ta till denna metod (konstgjord befruktning) skulle göra ett äktenskap giltigt mellan personer som är oförmögna att ingå det på grund av 'impedimentum impotentiae' (impotens).«
- 48 En analog fråga behandlas av Paulus VI i encyklikan *Humanae vitae*, 14: AAS 60 (1968) 490–491.
- 49 Jfr ovan I, 1 f.
- 50 Johannes Paulus II: Apostolisk skrivelse *Familiaris consortio*, 14: AAS 74 (1982) 96 (DC 1982, n:o 1821, p. 5).
- 51 Jfr Heliga Officiets svar, 17 mars 1897: DS 3323; Pius XII: *Tal till deltagarna i den Fjärde internationella kongressen för katolska läkare*, 29 sept. 1949: AAS 41 (1949) 560 (DC 1949, n:o 1054, col. 1349); Pius XII: *Tal till deltagarna i det katolska italienska barnmorskeförbundets kongress*, 29 okt. 1951: AAS 43 (1951) 850; Pius XII: *Tal till deltagarna i den Andra världskongressen i Neapel om mänsk-*

- lig fruktsamhet och sterilitet, 19 maj 1956: AAS 48 (1956) 471–473; Pius XII: *Tal till deltagarna i det Franska hematologiska sällskapet sjunde internationella kongress*, 12 sept. 1958: AAS 50 (1958) 733 (DC 1958, n:o 1287, col.1241–1248); Johannes XXIII: *Encyklika Mater et Magistra*, III: AAS 53 (1961) 447.
- 52 Pius XII: *Tal till deltagarna i det katolska italienska barnmorskeförbundets kongress*, 29 okt. 1951: AAS 43 (1951) 850.
- 53 Pius XII: *Tal till deltagarna i den Fjärde internationella kongressen för katolska läkare*, 29 sept. 1949: AAS 41 (1949) 560 (DC 1949, n:o 1054, col. 1349).
- 54 Kongregationen för tros läran: *Deklaration om vissa sexaletiska frågor*, 9: AAS 68 (1976) 86 (DC 1976, n:o 1691, p. 111), vilken citerar Pastoralkonstitutionen *Gaudium et spes*, 51; jfr Heliga Officiets dekret 2 aug. 1929: AAS 21 (1929) 490; Pius XII: *Tal till deltagarna i den Tjugosjätte kongressen av det italienska sällskapet för urologi*, 8 okt. 1953: AAS 45 (1953) 678
- 55 Johannes XXIII: *Encyklikan Mater et Magistra*, III: AAS 53 (1961) 447.
- 56 Jfr Pius XII: *Tal till deltagarna vid den Fjärde internationella kongressen för katolska läkare*, 29 sept. 1949: AAS 41 (1949) 560.
- 57 Jfr Pius XII: *Tal till deltagarna vid Andra världskongressen i Neapel om mänsklig fruktsamhet och sterilitet*, 19 maj 1956: AAS 48 (1956) 471–473.
- 58 Andra Vatikankonciliet: *Pastoralkonstitutionen Gaudium et spes*, 50.
- 59 Johannes Paulus II: *Apostolisk skrivelse Familiaris consortio*, 14: AAS 74 (1982) 97.
- 60 Andra Vatikankonciliet: *Deklarationen Dignitatis humanae*, 7.

